

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 17. junija 2010*

V združenih zadevah C-105/09 in C-110/09,

katerih predmet sta predloga za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ju je vložilo Conseil d'État (Belgija) z odločbama z dne 11. marca 2009, ki sta prispe-
li na Sodišče 20. in 23. marca 2009, v postopkih

Terre wallonne ASBL (C-105/09),

Inter-Environnement Wallonie ASBL (C-110/09)

proti

Région wallonne,

* Jezik postopka: francoščina.

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi J.-C. Bonichot, predsednik senata, C. Toader (poročevalka), sodnica,
K. Schiemann, P. Kūris, in L. Bay Larsen, sodniki

generalna pravobranilka: J. Kokott,
sodna tajnica: R. Şereş, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 21. januarja 2010,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Inter-Environnement Wallonie ASBL J. Sambon, odvetnik,
- za Région wallonne A. Gillain, odvetnik,
- za belgijsko vlado T. Materne in C. Pochet, zastopnika,
- za češko vlado M. Smolek, zastopnik,

– za Evropsko komisijo S. Pardo Quintillán in J.-B. Laignelot, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 4. marca 2010

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predloga za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na razlago člena 3 Direktive 2001/42/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje (UL L 197, str. 30).

- 2 Ta predloga sta bila vložena v dveh sporih med Terre wallonne ASBL in Inter-Environnement Wallonie ASBL ter Région wallonne (v nadaljevanju: Valonska regija), katerih predmet je bila razglasitev ničnosti odloka valonske vlade z dne 15. februarja 2007 o spremembi knjige II okoljskega zakonika, ki je zakonik o vodi, kar zadeva trajnostno upravljanje z dušikom v kmetijstvu (*Moniteur belge* z dne 7. marca 2007, str. 11118, v nadaljevanju: izpodbijani odlok).

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 91/676/EGS

- 3 Člen 1 Direktive Sveta z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (91/676/EGS) (UL L 375, str. 1) določa:

„Cilja te direktive sta:

- zmanjšati onesnaževanje voda, ki ga povzročajo nitrati iz kmetijskih virov, in
- preprečiti nadaljnje onesnaževanje take vrste.“

- 4 Člen 3(1) in (2) te direktive določa:

„1. Države članice skladno z merili iz Priloge I določijo vode, prizadete zaradi onesnaževanja, in vode, ki bi lahko bile prizadete zaradi onesnaževanja, če se ne bi ukrepalo skladno s členom 5.

2. Države članice v dveh letih po notifikaciji te direktive imenujejo za ranljiva območja vsa znana območja na svojem ozemlju, s katerih se voda steka v vode, določene skladno z odstavkom 1, in ki prispevajo k onesnaževanju. V šestih mesecih po prvem imenovanju obvestijo Komisijo o tem.“

5 Člen 4 te direktive določa:

„1. Države članice za zagotovitev splošne ravni varstva pred onesnaževanjem za vse vode v dveh letih po notifikaciji te direktive sprejmejo naslednje ukrepe:

(a) izdelajo kodeks ali kodekse dobre kmetijske prakse, ki jih bodo kmetje izvajali prostovoljno in naj bi vključevali določbe, ki zajemajo vsaj točke iz Priloge II A;

[...]“

6 Člen 5 iste direktive določa:

„1. Države članice za uresničitev ciljev iz člena 1 v dveh letih po prvem imenovanju iz člena 3(2) ali v enem letu od vsakega dodatnega imenovanja iz člena 3(4) izdelajo delovne programe za imenovana ranljiva območja.

2. Delovni program se lahko nanaša na vsa ranljiva območja na ozemlju države članice, če pa država članica meni, da je to primerno, se lahko za različna ranljiva območja ali dele območij izdelajo različni programi.

3. V delovnih programih se upoštevajo:

(a) razpoložljivi znanstveni in tehnični podatki, predvsem glede vnosa dušika, ki izvira iz kmetijskih in drugih virov;

(b) razmere v okolju v ustreznih regijah zadevne države članice.

4. Delovni programi se izvedejo v štirih letih od izdelave in so sestavljeni iz naslednjih obvezujočih ukrepov:

(a) ukrepov iz Priloge III;

(b) ukrepov, ki so jih države članice predpisale v kodeksu(-ih) dobre kmetijske prakse, izdelanih skladno s členom 4, razen tistih, ki so bili nadomeščeni z ukrepi iz Priloge III.

5. Države članice v okviru delovnih programov sprejmejo tudi vse dodatne ali okrepljene ukrepe, za katere menijo, da so potrebni, če se na začetku izvajanja ali glede na izkušnje pri izvajanju delovnih programov izkaže, da ukrepi iz odstavka 4 ne bodo zadostovali za uresničitev ciljev iz člena 1. Pri izbiri teh ukrepov države članice upoštevajo njihovo učinkovitost in stroške v primerjavi z drugimi možnimi preventivnimi ukrepi.

[...]“

- 7 V prilogi III k Direktivi 91/676, naslovljeni „Ukrepi, ki jih je po členu 5(4)(a) treba vključiti v delovne programe“, je navedeno:

„1. Ukrepi vključujejo pravila v zvezi z:

[...]

(2) zmogljivostmi posod za skladiščenje živinskih gnojil; zmogljivost mora biti večja od tiste, ki je potrebna za skladiščenje med najdaljšim obdobjem, v katerem je vnos v tla na ranljivem območju prepovedan, razen kadar se pristojnemu organu lahko dokaže, da bo kakršna koli količina gnojil, ki presega dejansko zmogljivost skladiščenja, odstranjena na način, ki ne bo škodoval okolju;

[...]“

Direktiva 2001/42

8 Člen 2 Direktive 2001/42 določa:

„V tej direktivi:

(a) ‚načrti in programi‘ pomenijo načrte in programe, vključno s tistimi, ki jih sofinancira Evropska Skupnost, ter vse njihove spremembe:

- ki jih pripravi in/ali sprejme organ na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni ali jih pripravi organ, sprejme pa jih parlament ali vlada v zakonodajnem postopku in

- ki so zahtevani z zakonskimi in drugimi predpisi;

(b) ‚okoljska presoja‘ pomeni pripravo okoljskega poročila, izvajanje posvetovanj, upoštevanje okoljskega poročila in izidov posvetovanj pri odločanju ter zagotovitve informacij o odločitvi skladno s členi od 4 do 9;

[...]“

9 Člen 3 te direktive določa:

„1. Okoljska presoja v skladu s členi od 4 do 9 se izvede pri načrtih in programih iz odstavkov od 2 do 4, ki bodo verjetno znatno vplivali na okolje.

2. Ob upoštevanju odstavka 3 se okoljska presoja izvede za vse načrte in programe,

(a) ki so pripravljeni za kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, energetiko, industrijo, promet, ravnanje z odpadki, upravljanje voda, telekomunikacije, turizem, prostorsko načrtovanje ali rabo zemljišč in ki določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov iz prilog I in II k Direktivi 85/337/EGS; ali

(b) pri katerih je bilo glede na možne vplive na območja ugotovljeno, da je zanje potrebna presoja skladno s členom 6 ali 7 Direktive 92/43/EGS.

3. Pri načrtih in programih iz odstavka 2, ki določajo rabo majhnih območij na lokalni ravni, ter pri manjših spremembah načrtov in programov iz odstavka 2 je okoljska presoja potrebna le, kadar države članice ugotovijo, da bodo verjetno znatno vplivali na okolje.

4. Države članice ugotovijo, ali je verjetno, da bodo načrti in programi, ki določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov in ki niso načrti in programi iz odstavka 2, znatno vplivali na okolje.

5. Države članice s preučevanjem vsakega primera posebej, z določanjem vrst načrtov in programov ali s kombinacijo obeh načinov ugotovijo, ali je verjetno, da bodo načrti ali programi iz odstavkov 3 in 4 znatno vplivali na okolje. Zato države članice v vseh primerih upoštevajo ustrezna merila iz Priloge II za zagotovitev, da so načrti in programi z verjetnimi znatnimi vplivi na okolje zajeti s to direktivo.

[...]"

Direktiva 85/337/EGS

¹⁰ Člen 1(2) Direktive Sveta z dne 27. junija 1985 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (85/337/EGS) (UL L 175, str. 40), kakor je bila spremenjena

z Direktivo Sveta 97/11/ES z dne 3. marca 1997 (UL L 73, str. 5, v nadaljevanju: Direktiva 85/337), določa:

„V tej direktivi:

„projekt“ pomeni:

- izvedbo gradbenih ali drugih instalacijskih del ali projektov,
- druge posege v naravno okolje in krajino, vključno s tistimi, ki vključujejo izkoriščanje mineralnih virov;

[...]“

¹¹ V skladu s členom 4(1) Direktive 85/337 je treba glede projektov iz Priloge I k tej direktivi opraviti presojo njihovih vplivov na okolje.

¹² Člen 8 navedene direktive določa:

„V postopku izdaje soglasja za izvedbo se morajo upoštevati rezultati posvetovanj in informacije, zbrane v skladu s členi 5, 6 in 7.“

- 13 V Prilogi I k Direktivi 85/337, naslovljeni „Projekti, za katere velja člen 4(1)“, je navedeno:

„[...]“

17. Obrati za intenzivno rejo perutnine ali prašičev z več kot:

(a) 85.000 mesti za piščance, 60.000 mesti za kokoši,

(b) 3000 mesti za pitance (čez 30 kg)

ali

(c) 900 mesti za svinje.

[...]“

14 V Prilogi II k tej direktivi, naslovljeni „Projekti, za katere velja člen 4(2)“, je navedeno:

„1. Kmetijstvo, gozdarstvo in ribogojstvo

[...]

(b) Projekti za rabo neobdelanih zemljišč ali polnaravnih območij za intenzivno kmetijstvo.

[...]

(e) Intenzivne živinske farme (projekti, ki niso vključeni v Prilogo I).

[...]“

Direktiva 2003/35/ES

15 V uvodni izjavi 10 Direktive 2003/35/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. maja 2003 o sodelovanju javnosti pri sestavi nekaterih načrtov in programov

I - 5652

v zvezi z okoljem in o spremembi direktiv Sveta 85/337/EGS in 96/61/ES glede sodelovanja javnosti in dostopa do sodišč (UL L 156, str. 17) je navedeno:

„Predvideti je treba določbo glede nekaterih direktiv s področja okolja, ki od držav članic zahtevajo izdelavo načrtov in programov v zvezi z okoljem, ne vsebujejo pa zadostnih določb o sodelovanju javnosti, da bi se sodelovanje javnosti zagotovilo v skladu z Arhuško konvencijo [o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, ki je bila v imenu Skupnosti sklenjena s Sklepom Sveta 2005/370/ES z dne 17. februarja 2005 (UL L 124, str. 1, v nadaljevanju: Arhuška konvencija)] in zlasti členom 7 Konvencije. Ostala ustrezna zakonodaja Skupnosti že predvideva sodelovanje javnosti pri pripravi načrtov in programov, v prihodnje pa bodo zahteve za sodelovanje javnosti, usklajene z Arhuško konvencijo, vključene v ustrezno zakonodajo že od samega začetka.“

- 16 Člen 2 te direktive, naslovljen „Sodelovanje javnosti pri načrtih in programih“, v odstavkih 2 in 5 določa:

„2. Države članice zagotovijo, da se javnosti omogočijo zgodnje in učinkovite možnosti sodelovanja pri pripravi in spremembah ali revizijah načrtov ali programov, ki se jih zahteva v skladu s predpisi iz Priloge I.

[...]

5. Ta člen se ne uporablja za načrte in programe iz Priloge I, za katere je izveden postopek sodelovanja javnosti po [Direktivi 2001/42/ES] ali po Direktivi 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike.“

- 17 V Prilogi I k Direktivi 2003/35, naslovljeni „Določbe za načrte in programe iz člena 2“, je navedeno:

„[...]

(c) Člen 5(1) [Direktive 91/676].

[...]“

Nacionalno pravo

- 18 Direktiva 2001/42 je bila prenesena v pravo Valonske regije s členom D. 52 in naslednjimi knjige I okoljskega zakonika (*Moniteur belge* z dne 9. julija 2004, str. 54654).

19 Člen D. 53 tega zakonika določa:

„1. V skladu s členi od 52 do 61 se presoja vplivov načrtov in programov na okolje opravi za načrte in programe ter za njihove spremembe, katerih seznam I pripravi vlada:

(1) in ki so pripravljene za kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, energetiko, industrijo, promet, ravnanje z odpadki, upravljanje voda, zemljišč, telekomunikacije, turizem in ki določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov s seznama, sestavljenega na podlagi člena 66(2);

(2) v zvezi s katerimi je treba opraviti presojo na podlagi člena 29 zakona z dne 12. julija 1973 o ohranjanju narave.

[...]

3. Vlada lahko določi, da je treba na podlagi tega poglavja opraviti presojo vplivov na okolje načrtov in programov, ki bi lahko imeli precejšen vpliv na okolje in ki jih določbe odlokov, uredb in drugih predpisov ne predvidevajo.

[...]“

20 Člen R. 47 tega zakonika določa:

„Seznam načrtov in programov iz člena 53[(1)], dela, ki ima naravo dekreta, je določen v prilogi V.“

21 Navedena priloga V, ki je bila določena z odlokom valonske vlade z dne 17. marca 2005, ki se nanaša na knjigo I okoljskega zakonika (*Moniteur belge* z dne 4. maja 2005, str. 21184), med drugim vsebuje delovni program za kakovost zraka, delovni program za kakovost tal in delovni program za varstvo narave. Vendar pa ta priloga ne vsebuje delovnega programa za upravljanje z dušikom v kmetijstvu na ranljivih območjih, ki je bil prvotno uveden v pravo Valonske regije z odlokom z dne 10. oktobra 2002.

22 Posebej glede zadnjenevedenega delovnega programa so veljavne upoštevne določbe prava Valonske regije vsebovane v izpodbijanem odloku.

23 V tem odloku so določeni pogoji za upravljanje z dušikom v kmetijstvu za celotno Valonsko regijo. V njem je obravnavano tudi upravljanje z dušikom na ranljivih področjih, glede česar vsebuje delovni program, ki je določen v členu 5 Direktive 91/676. Ranljiva področja zavzemajo 42 % ozemlja te regije in 54 % njenih uporabnih kmetijskih površin.

24 Poglavje IV izpodbijanega odloka vsebuje oddelek 3, naslovljen „Pogoji za upravljanje z dušikom v kmetijstvu na celotnem ozemlju Valonske regije“. Ta oddelek vsebuje pododdelke od 1 do 5, ki veljajo za celotno območje te regije, skupaj z ranljivimi območji, ter pododdelka 6 in 7, ki veljata le za ranljiva območja. Vsi ti pododdelki skupaj tvorijo delovni program, ki je določen v členu 5(1) Direktive 91/676.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 25 Sodišče je s sodbo z dne 22. septembra 2005 v zadevi Komisija proti Belgiji (C-221/03, ZOdl., str. I-8307) ugotovilo, da Kraljevina Belgija s tem, da v predpisanem roku ni sprejela ukrepov, potrebnih za popoln in pravilen prenos Direktive 91/676, ni izpolnila obveznosti iz te direktive.
- 26 Za izvršitev te sodbe je valonska vlada na podlagi člena 5 Direktive 91/676 sprejela izpodbijani odlok. Z njim je bila spremenjena knjiga II okoljskega zakonika, ki v delu, ki se nanaša na trajno upravljanje z dušikom v kmetijstvu, tvori zakonik o vodah.
- 27 Terre Wallonne ASBL in Inter-Environnement Wallonie ASBL sta pri Conseil d'État vložili predlog za razglasitev ničnosti navedenega odloka in ob tem med drugim navedli, da v zvezi s programom, ki ga ta vsebuje, ni bila opravljena okoljska presoja v skladu z Direktivo 2001/42.
- 28 Valonska vlada je navedla, da se za program upravljanja z dušikom v kmetijstvu ne uporablja Direktiva 2001/42.
- 29 Predložitveno sodišče meni, da ni mogoče izključiti, da so delovni programi, kot so tisti, na katere se nanaša Direktiva 91/676, načrti ali programi v smislu Direktive 2001/42. Navedeno sodišče poleg tega navaja, da nobena od določb valonskega prava, ki so veljale na dan sprejetja izpodbijanega odloka, ni določala, da je treba glede načrtov upravljanja z dušikom opraviti presojo vplivov na okolje, da ni nujno, da je ta položaj v nasprotju z Direktivo 2001/42, in da obveznost pravilne uporabe prava Unije ni tako zelo očitna, da ne bi bilo prostora za razumen dvom.

30 Conseil d'État je torej prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

- „1) Ali je program za upravljanje z dušikom, ki se nanaša na imenovana ranljiva območja, katerega izdelava je določena v členu 5(1) Direktive [91/676], načrt ali program iz člena 3(2)(a) Direktive [2001/42], pripravljen za kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, energetiko, industrijo, promet, ravnanje z odpadki, upravljanje voda, telekomunikacije, turizem, prostorsko načrtovanje ali rabo zemljišč, ter ali določa okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov iz priloge I in II k Direktivi [85/337]?

- 2) Ali je program za upravljanje z dušikom, ki se nanaša na imenovana ranljiva območja, katerega izdelava je določena v členu 5(1) Direktive [91/676], načrt ali program iz člena 3(2)(b) Direktive [2001/42], pri katerem je bilo glede na možne vplive na območja ugotovljeno, da je zanj potrebna presoja skladno s členom 6 ali 7 Direktive [92/43], zlasti kadar se zadevni program za upravljanje z dušikom uporablja na vseh imenovanih ranljivih območjih Valonske regije?

- 3) Ali je program za upravljanje z dušikom, ki se nanaša na imenovana ranljiva območja, katerega izdelava je določena v členu 5(1) Direktive [91/676], načrt ali program, ki določa okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov in ki ni načrt ali program iz člena 3(2) Direktive [2001/42], za katerega morajo države članice na podlagi člena 3(4) [Direktive 2001/42] ugotoviti, ali je verjetno, da bo znatno vplival na okolje, v skladu s [členom 3(5) te direktive]?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 31 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem Sodišče v bistvu sprašuje, ali bi program upravljanja z dušikom v kmetijstvu, kot je ta iz postopka v glavni stvari, lahko pomenil načrt ali program iz člena 3(2)(a) Direktive 2001/42.
- 32 Najprej je treba opozoriti, da je glavni namen Direktive 2001/42 – kot je to razvidno iz njenega člena 1 – ta, da se glede načrtov in programov, ki bi lahko pomembno vplivali na okolje, ob njihovi pripravi in pred njihovim sprejetjem opravi okoljska presoja.
- 33 Kadar Direktiva 2001/42 zahteva, da se opravi okoljska presoja, ta direktiva določa tudi minimalna pravila glede priprave poročila o vplivih na okolje, izvedbe postopka posvetovanja, upoštevanja rezultatov okoljske presoje in predložitve informacij o odločitvi, ki je bila sprejeta po opravljeni presoji.
- 34 Da bi se ugotovilo, ali delovni programi, ki so bili pripravljani na podlagi člena 5(1) Direktive 91/676 (v nadaljevanju: delovni programi), spadajo v področje uporabe člena 3(2)(a) Direktive 2001/42, je treba najprej preučiti, ali so ti delovni programi „načrti in programi“ v smislu člena 2(a) zadnjenavedene direktive, in nato, ali izpolnjujejo pogoje iz njenega člena 3(2)(a).

Uporaba člena 2 Direktive 2001/42

- 35 Najprej je treba ugotoviti, da po eni strani delovne programe pripravljajo nacionalni, regionalni ali lokalni organi oziroma da jih pripravi organ zato, da bi jih sprejel parlament ali vlada v zakonodajnem postopku, in da po drugi strani pripravo teh delovnih programov zahteva zakonska določba ali drugi predpis.
- 36 Nato je treba opozoriti, da Direktiva 91/676 določa, da je treba take delovne programe pripraviti za vsa „ranljiva področja“, ki jih določi država članica na podlagi določb te direktive, in da morajo ti programi vsebovati ukrepe, ki so takšne vrste kot tisti, ki so naštetih v členu 5 te direktive, katerih namen je boj proti onesnaženju z dušikom in glede katerih je naloga države članice, da zagotovi njihovo uveljavitev in nadzor. Pristojni organi morajo poleg tega periodično opravljati preizkuse primernosti ukrepov in, če je treba, prilagoditi delovne programe.
- 37 Poleg tega to ugotovitev podpirata tudi uvodna izjava 10 Direktive 2003/35 in člen 2(5) Priloge k njej, kot je opozorila generalna pravobranilka v točkah od 25 do 28 sklepnih predlogov.
- 38 V zvezi s tem je treba spomniti, da Direktiva 2003/35 določa sodelovanje javnosti pri pripravi nekaterih načrtov in programov o okolju, da bi se zakonodaja Unije uskladila z Arhuško konvencijo.

- 39 Iz uvodne izjave 10 Direktive 2003/35 je razvidno, da so nekateri zakonodajni akti Skupnosti že vsebovali določbe o sodelovanju javnosti pri pripravi načrtov in programov, ki so bile v skladu z Arhuško konvencijo. Zato člen 2(5) te direktive izključuje iz področja uporabe tega člena „načrte in programe“, ki so navedeni v Prilogi I k tej direktivi, za katere so bile na podlagi Direktive 2001/42 uvedene takšne določbe. Med temi načrti in programi so tudi delovni programi, na katere se nanaša člen 5(1) Direktive 91/676.
- 40 Res je, da je bil člen 2(5) Direktive 2003/35 sprejet v okviru določb, ki se nanašajo na sodelovanje javnosti pri pripravi nekaterih načrtov in programov o okolju. Vendar bi bilo kontradiktorno trditi, da delovni programi spadajo v področje uporabe člena 2 Direktive 2001/42, če se nanašajo na določbe o sodelovanju javnosti pri sprejetju načrta ali programa, da pa ti isti delovni programi ne spadajo več v področje uporabe te določbe, če se nanašajo na presojo vplivov na okolje.
- 41 Nazadnje je treba opozoriti, da čeprav vsak ukrep za varstvo voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov ne pomeni „načrta“ ali „programa“ v smislu Direktive 2001/42, le zaradi dejstva, da je sprejet v zakonodajnem postopku, ni izločen iz področja uporabe te direktive, če ima lastnosti, na katere je opozorjeno v točki 36 te sodbe.
- 42 Iz navedenega je razvidno, da delovni programi glede njihovih značilnosti in glede na namen, ki ga je imel zakonodajalec Unije, pomenijo „načrte“ in „programe“ v smislu Direktive 2001/42.

Uporaba člena 3(2)(a) Direktive 2001/42

- 43 Opozoriti je treba, da je treba na podlagi člena 3(2)(a) Direktive 2001/42 sistematično opraviti okoljsko presojo glede načrtov in programov, ki so pripravljene za nekatere sektorje in ki določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov iz prilog I in II k Direktivi 85/337.
- 44 V zvezi s prvim pogojem, ki ga določa člen 3(2)(a) Direktive 2001/42, zadostuje ugotovitev, da je iz samega naslova Direktive 91/676 razvidno, da se delovni programi pripravijo za sektor kmetijstva.
- 45 V zvezi z drugim pogojem je treba za ugotovitev, ali delovni programi določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov iz prilog I in II k Direktivi 85/337, preučiti vsebino in namen teh programov, ob upoštevanju obsega okoljske presoje projektov, kot ga določa navedena direktiva.
- 46 V zvezi z namenom delovnih programov je iz Direktive 91/676 in zlasti iz njenih uvodnih izjav od devet do enajst, členov 1, 3, 4 in 5 ter prilog k tej direktivi razvidno, da ti programi pomenijo splošno preučitev okoljskih problemov v zvezi z onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov na ranljivih področjih in da se z njimi ustvarja organiziran sistem, katerega namen je zagotoviti splošno raven varstva pred takšnim onesnaženjem.

- 47 Posebnost navedenih programov je v tem, da tvorijo celovit in povezan pristop, ki ima naravo konkretnega in izoblikovanega načrtovanja, ki obsega ranljiva področja, ki v ustreznih okoliščinah primera pokrivajo celotno ozemlje, in ki se nanaša na zmanjševanje in preprečevanje onesnaževanja z nitrati iz kmetijskih virov.
- 48 Glede vsebine delovnih programov je iz člena 5 Direktive 91/676 v povezavi s Prilogo III k tej direktivi razvidno, da so sestavljeni iz konkretnih in obvezujočih ukrepov, ki se nanašajo predvsem na obdobja, v katerih je vnos nekaterih vrst gnojil v tla prepovedan, na zmogljivost posod za skladiščenje živinorejskih odplak in postopke za vnos v tla ter največjo količino živinorejskih odplak, ki vsebuje dušikove spojine, pri katerih bi lahko prišlo do vnosa v tla (glej v tem smislu sodbo z dne 8. septembra 2005 v zadevi Komisija proti Španiji, C-416/02, ZOdl., str. I-7487, točka 34). Kot je določeno v točki 2 Priloge III k Direktivi 91/676, ti ukrepi za vsak kmetijski ali živinorejski obrat zagotavljajo, da količina živinskega gnojila, vnesenega v tla vsako leto, tudi prek živali samih, ne presega določene količine na hektar, kar ustreza količini gnojila, ki vsebuje 170 kilogramov dušika.
- 49 V zvezi z obsegom okoljske presoje, določene v Direktivi 85/337, je treba najprej spomniti, da se ukrepi, ki jih vsebuje delovni program, nanašajo na intenzivne živinske farme, ki so naštetje v točki 17 Priloge I in točki 1(e) Priloge II k Direktivi 85/337.
- 50 Spomniti je treba, da morajo nacionalni organi v okviru okoljske presoje, ki je določena v Direktivi 85/337, upoštevati ne le neposredne učinke načrtovanih del, ampak tudi vplive na okolje, ki bi lahko nastali zaradi uporabe in obratovanja objektov, ki nastanejo s temi deli (sodbi z dne 28. februarja 2008 v zadevi Abraham in drugi, C-2/07, ZOdl., str. I-1197, točka 43, in z dne 25. julija 2008 v zadevi Ecologistas en Acción-CODA, C-142/07, ZOdl., str. I-6097, točka 39).

- 51 Natančneje, v zvezi z intenzivnimi živinskimi farmami mora takšna okoljska presoja predvideti vplive navedenih farm na kakovost vode (glej v tem smislu sodbo z dne 8. septembra 2005 v zadevi Komisija proti Španiji, C-121/03, ZOdl., str. I-7569, točka 88).
- 52 Kot je pravilno opozorila generalna pravobranilka v točki 80 sklepnih predlogov, je v členu 8 Direktive 85/337 določena zahteva, da se okoljski vidiki, obravnavani v delovnih programih, upoštevajo pri izdaji soglasja za projekte upravljanja s takimi obrati.
- 53 Poleg tega je treba ugotoviti, da je iz člena 5(4) Direktive 91/676 razvidno, da morajo biti v delovnih programih, ki se sprejmejo na podlagi odstavka 1 tega člena, določeni vsi ukrepi, katerih spoštovanje je lahko določeno kot pogoj za izdajo soglasij, ki se lahko izdajo za projekte, naštetih v prilogah I in II k Direktivi 85/337, in za opredelitev katerih je državam članicam z Direktivo 91/676 podeljeno nekaj proste presoje. Tako je zlasti pri ukrepih, ki se nanašajo na skladiščenje živinorejskih odpadkov in so določeni v Prilogi III k Direktivi 91/676 v zvezi s projekti intenzivnih živinskih farm, ki so navedeni v prilogah I in II k Direktivi 85/337.
- 54 V takšnem primeru – v katerem mora nacionalno sodišče vendarle preveriti dejanske predpostavke in vsebino glede na zadevni delovni program – je treba ugotoviti, da je treba ta delovni program glede navedenih ukrepov obravnavati kot program, ki določa okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov iz prilog I in II k Direktivi 85/337 v smislu člena 3(2)(a) Direktive 2001/42.

55 Glede na zgoraj navedene ugotovitve je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je delovni program, sprejet na podlagi člena 5(1) Direktive 91/676, načeloma načrt ali program, na katerega se nanaša člen 3(2)(a) Direktive 2001/42, če gre za „načrt“ ali „program“ v smislu člena 2(a) zadnjenavedene direktive in če vsebuje ukrepe, katerih spoštovanje je določeno kot pogoj za izdajo soglasij, ki se lahko izdajo za izvedbo projektov, naštetih v prilogah I in II k Direktivi 85/337.

Drugo in tretje vprašanje

56 Glede na odgovor na prvo vprašanje je treba ugotoviti, da se za razrešitev spora o glavni stvari ni treba izreči o tem, ali je v členu 3(2)(b) Direktive 2001/42 določena obveznost opraviti presojo vplivov delovnih programov na okolje.

57 Zato na drugo vprašanje ni treba odgovoriti.

58 Glede na to, da se člen 3(4) Direktive 2001/42 uporabi le, če ni mogoče uporabiti določb odstavka 2 istega člena, na tretje vprašanje ni treba odgovoriti.

Stroški

- 59 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Delovni program, sprejet na podlagi člena 5(1) Direktive Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov, je načeloma načrt ali program, na katerega se nanaša člen 3(2)(a) Direktive 2001/42/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje, če gre za „načrt“ ali „program“ v smislu člena 2(a) zadnjenavedene direktive in če vsebuje ukrepe, katerih spoštovanje je določeno kot pogoj za izdajo soglasij, ki se lahko izdajo za izvedbo projektov, naštetih v prilogah I in II k Direktivi Sveta 85/337/EGS z dne 27. junija 1985 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje, kakor je bila spremenjena z Direktivo Sveta 97/11/ES z dne 3. marca 1997.

Podpisi